

СВЯЗИ КУТЕЙНСКИХ КНИЖНИКОВ СО СРЕДНЕВЕКОВОЙ БОЛГАРСКОЙ ПЕРЕВОДЧЕСКОЙ ТРАДИЦИЕЙ

Аушра КАТКУТЕ (Вильнюс, Литва)

Основание Кутейнского монастыря в пригороде Орши¹ стало следствием противодействия православия католической экспансии. Город, по мнению поборников православия, оккупировали католические монастыри. Создание православных монастырей в XVI и XVII вв. являлось одной из мирных попыток сохранить православие. Наиболее яркие примеры этих попыток – создание Кутейнского монастыря под Оршей и Тупичевского монастыря в городе Мстиславле.

В середине XVII в. Кутейнская лавра еще не была полностью построена, но о ней уже знали далеко за её пределами. Здесь по инициативе первого игумена Иоилия Труцевича была создана иконописная мастерская, работала мастерская по переписыванию и переплету книг. При активном участии игумена в монастыре была открыта братская школа. Нехватка книг была одной из главных проблем в обучении и сохранении местного языка и культуры. Была необходимость в собственной типографии, и для ее открытия в Кутейно имелись хорошие условия. В ее организации принял участие известный в это время просветитель и книгопечатник Спиридон Соболев, которого пригласил в Кутейно И. Труцевич.

Снабженная новыми шрифтами типография в Кутейно стала печатать новых авторов (напр. С. Коссова). Книгу „Брашно духовное“ (1639) определили как „Особый вид Псалтыри с воследованием“². В нее

¹ Орша в январе 1582 г., вместе с её окрестностями, вошла в состав Великого княжества Литовского. 13 декабря 1620 г. король польский и великий князь литовский Жигимонт III Ваза дал Орше магдебургское право, городской суд, печать и герб.

² По мнению исследователя А. В. Вознесенского, на Украине и в Белоруссии (что, вероятно, следует связать с меньшей регламентацией там церковной жизни, а также с тем, что книгопечатание там не имело такой жесткой централизации, как в Москве) не было строгой и до конца определенной системы видов богослужебных книг. Это особенно заметно

(Panaitescu 1959: 245—248) са ПслМВ (л. 916—976), ПслЙП (л. 1376—1506) и ПслН (л. 286а—301б), а по ръкопис № 165 от същата библиотека (Panaitescu 1959: 248—249) е ЖФ (1896—2046). ПслКЕ е дадено по преписа в библиотеката на румънския манастир Путна, № 31 (Mihăilă 1979: 281—332). ПК, ПА, 1ПН и 2ПН са по ръкописен панегирик (Рилски) от 1479 г., от сбирката на Рилския манастир, № 4/8 (Спространов 1902: 104—114).

Представяме пълен списък на сложните думи в авторските съчинения на Патриарх Евтимий, подредени по азбучен ред. След думата в кръгли скоби е означена честотата на употреба, след което чрез приетите съкращения на творбите се посочва в коя от тях се среща дадената лексема. Причастна форма се включва само когато тя е единственото представяне на даден глагол. В списъка не са включени непреведените гръцки *composita* (иконостасъ, хрисовоуль), тези с първи гръцки компонент (скүптронероушимъ), както и географски наименования и техните производни (цариградъ, еленополъ, оугровлахинскъ).

ангѣлолѣпнь (2) ПслКЕ, ПслМВ; благовиднь (1) ПслКЕ; благоволити (5) ЖИР, ПслН; благоволие (3) ЖИР, ЖП; благовоень (4) ЖИР, ЖП, ЖФ, ЖИМ; благовѣрие (1) ПслКЕ; благовѣрнь (2) ПслКЕ, ПслЙП; благовѣствовати (2) ПслКЕ; благовѣстити (4) ПслКЕ, ПслЙП, ПА; благовѣстие (1) ПслМВ; благовѣстникъ (1) ЖИМ; благоглаголикъ (2) ПслН, ПслЙП; благоглагольнь (1) ЖИР; благоговѣние (1) ПслН; благоговѣнь (6) ЖП, ЖФ, 2ПН, ПА; благоговѣниество (1) ПА; благоговѣникъ (2) ЖФ, ПК; благоговѣние (3) ЖП, ЖФ, ПслКЕ; благоговѣнь (1) ПслЙП; благодавецъ (1) ПслКЕ; благодарѣние (9) ЖИР, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслЙП, ПК; благодарити (12) ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслН, ПслЙП, ПА; благодарѣствнь (16) ЖИР, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслН; благодарѣть (48) ЖИР, ЖП, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслН, ПслЙП, 1ПН, ПК, СТ; благодарѣтель (4) ПслКЕ, ПслН, ПслЙП; благодарѣтельство (3) ПслКЕ, ПслН; благодарѣтьнь (3) ЖП, ПслЙП; благодарѣние (3) ЖП; благозаконие (1) ПК; благоизволити (4) ЖФ, ЖИМ, ПК; благолѣпие (2) ПслКЕ, СТ; благонадежднь (1) ЖИМ; благоподательнь (1) ПслКЕ; благопокорнь (1) ПслН; благопокорникъ (1) ЖИР; благополоучьно (1) ЖП; благополоучьнь (3) ЖФ, ПслКЕ; благопотрѣбнь (1) 1ПН; благопристѣпнь (2) ЖИР, ПслКЕ; благоприятнь (1) СТ; благоразоумие (1) ЖИМ; благоразоумнь (1) ПслКЕ; благорасждами (1) ПслЙП; благородие (1) СТ; благороднь (8) ЖФ, ПслКЕ, ПслМВ; благословити (16) ЖИР, ЖП, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслН, ПслМВ, ПслЙП, ПА, СТ; благословие (2) ПслКЕ; благословѣние (18) ЖИР, ЖИМ, ПслКЕ, ПслЙП, ПА; благословѣнь (9) ЖИР, ЖП, ЖФ, ПслН, ПслЙП, ПА; благословнь (1) ПА; благосѣтворити (1) ЖИР; благосѣчтань (1) ПК; благотворѣние (1) ЖП; благооугодити (1) ЖИР; благооугодати (1) ЖИР; благооугождение (2)

ЖП, 2ПН; благооукрашение (1) 1ПН; благочиние (2) ПслКЕ, 1ПН; благочестивъ (51) ЖИР, ЖП, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслН, ПслЙП, ПА; благочестивьно (1) ПслН; благочестивьнк (4) ЖП, ЖИМ, ПслКЕ; благочестивк (1) ПслКЕ; благочестие (30) ЖП, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслН, ПслЙП; благочестъ (2) ЖФ, ПслМВ; благошествовнъ (1) ЖИР; благожтровнъ (3) ЖП, ПслКЕ, ПслЙП; благожханъ (1) ЖИМ; благозакленно (1) ПслН; богоблаженъ (1) СТ; богоборнъ (1) ПслКЕ; богобогатазнк (1) ЖФ; боговиднъ (4) 1ПН; боговидьць (3) ЖИР, ЖП, ПА; боговидкние (2) ЖИР, ПслКЕ; богогласнъ (1) СТ; богодарованъ (1) ЖФ; богодъхновеннъ (1) СТ; богодѣпнъ (1) ПслКЕ; богодѣпнк (1) ПслКЕ; боголюбовнъ (20) ЖП, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслН; боголюбовнк (1) ЖИМ; боголюбовъ (1) ЖИР; богоматерь (3) ЖП, ЖФ, ЖИМ; богомильскъ (3) ЖИМ; богомиръзъскъ, богомиръзкъ (2) ЖИМ, ПслКЕ; богомждръ (1) СТ; богомждръствнъ (1) 1ПН; богомжжнъ (1) ПслЙП; богоначалие (1) 1ПН; богоначальнъ (1) 1ПН; богоненавистнъ (1) ЖИМ; богоноснъ (2) ПслЙП, ПК; богоотроковица (1) СТ; богоотъць (8) ЖП, ЖФ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслЙП, 1ПН, ПК; богописаннъ (2) ЖИР, ПК; богоплетеннъ (1) СТ; богоподражателънъ (1) 1ПН; богопоставленнъ (1) ПслКЕ; богопрѣданнъ (1) ЖФ; богопучствнъ (1) ПслКЕ; богоразоумие (10) ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслЙП; богородителъница (1) СТ; богородица (21) ЖП, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслЙП, 1ПН, СТ; богословие (1) 1ПН; богослововъ (1) ПслКЕ; богословъ (5) ЖИМ, ПА; богословьць (1) 1ПН; богоубица (1) ПслКЕ; богоубодьно (1) СТ; богоубодьнъ (3) ЖП, ПслКЕ; богохраннъ (1) ПслКЕ; богочестивк (1) ЖП; богозакление (1) СТ; богозакленнъ (3) ПА, СТ; вожехристовнъ (1) ПслКЕ; коучесловити (1) 1ПН; вельгласьно (5) ЖФ, ЖИМ, ПслН, ПК; вельгласнъ (5) ЖИМ, ПслКЕ, ПслН, 1ПН, ПК; великодѣиствнъ (1) ПслКЕ; великоименитъ (1) ПслКЕ; великолѣпнъ (2) ПслМВ, ПслН; великомжчникъ (1) ЖИМ; великочествнъ (1) ПслКЕ; вельмжжа (2) ЖП, ПслКЕ; вельрѣчекати (1) ПслКЕ; вельрѣчивъ (2) ЖИР, ПслКЕ; виноградъ (1) ПслЙП; воєвода (2) ЖП, ПслМВ; воєкодъскъ (1) ПслМВ; воєначальникъ (1) ПслКЕ; врьтоградъ (4) ПслКЕ, ПслМВ, ПслН, ПслЙП; вьторобрачие (3) ПА; вьторобращнъ (1) ПА; вьсоковрхъ (1) СТ; вьсокопарнъ (3) ПслМВ, ПслЙП; вьсѣдръжителъ (10) ЖИР, ЖФ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслН, 2ПН, СТ; вьсѣдръзъ (1) ЖИМ; вьсѣдоушевнк (1) ПА; вьсѣдоушьно (12) ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслЙП, ПК; вьсѣдоушнъ (1) ПслКЕ; вьсѣдоушнк (5) ЖП, ЖФ, ПслМВ, ПслЙП, ПК; вьсѣкраснъ (1) ЖП; вьсѣлжквъ (1) ЖИР; вьсѣмилиостивъ (1) ЖИР; вьсѣмирнъ (2) ПслКЕ; вьсеназирами (1) ЖП; вьсенароднъ (3) ПслКЕ, 1ПН; вьсенепорочнъ (2) ПслЙП, СТ; вьсенощнъ (8) ЖИР, ЖФ, ЖП, ЖИМ, ПслКЕ; вьсеоржжествие (1) ПслН; вьсеосвщенинъ (1) ЖП; вьсепощенъ (1) ПА; вьсѣпѣтъ (1) ПслН; вьсѣсвѣтъ (2) ПслМВ, 1ПН; вьсѣсилнъ (6) ЖИР, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслЙП, ПК; вьсѣхвалнъ (7) ЖП, ЖИМ, ПслЙП, ПК;

ПА, СТ; въсецарь (1) ПслКЕ; въсещедрь (2) ЖП, ПслКЕ; въсечьствънъ (13) ЖИР, ЖП, ЖИМ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслЙП, ПК; въсавеликъ (1) ПслКЕ; дароносити (2) ПслМВ, СТ; дългожителънъ (1) ПслКЕ; дълголѣтънъ (1) ПслЙП; доброгласънъ (2) ЖП, ПслЙП; добродѣтелъ (56) ЖИР, ЖП, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслН, ПслЙП, 1ПН, ПК, СТ; добродѣтелънъ (13) ЖИР, ЖП, ЖФ, ПслН, ПслЙП, СТ; добротворѣние (1) СТ; достоудъжно (1) ЖП; достоинствънъ (1) ЖИМ; достоинствънъ (1) ПслКЕ; достоинствънъ (1) ЖФ; достоинствънъ (1) ЖИМ; достоинствънъ (1) ЖИМ; достоудъно (1) ЖФ; достоудъно (1) ЖП; доудъно (1) ЖИР; доудъно (5) ЖИМ, ПслЙП, 2ПН; дванадесетипръстоудънъ (1) ПслКЕ; двояебране (4) ПА; двояебране (15) ПА; двояеженъ (2) ПА; живоудъно (2) ПслКЕ; живоносънъ (7) ЖП, ЖФ, ПслКЕ, ПслН; живописовати (2) ЖП, ПслЙП; животворивъ (2) ПслКЕ; животворити (11) ЖП, ЖИМ, ПслКЕ, ПслН, ПслЙП; житоудъно (1) ЖИМ; житоудъно (1) ЖП; законологати (2) ЖИМ; законоложеніе (3) ЖИМ, ПК; законоложенъ (1) ПА; законоложити (4) ПслКЕ, ПслН, ПА, 1ПН; законоложникъ (1) ЖИМ; златоудъно (1) ЖП; златоудъно (2) ЖИМ, ПК; златоудъно (1) СТ; знаменосецъ (1) ПслКЕ; зловѣснъ (1) 1ПН; зловѣсноудъно (1) ПслЙП; зловѣснъ (3) ПслЙП; зловѣснъ (3) ПслКЕ, ПслЙП; зломудрие (1) ПслКЕ; злонравънъ (3) ПслМВ, 1ПН; злонравънъ (1) ЖФ; злославнъ (2) ЖИМ, ПслЙП; злославънъ (9) ЖИМ, ПслКЕ, ПслЙП, ПК; злославнъ (1) ЖП; злославнъ (1) ЖП; злоудъно (7) ЖП, ЖФ, ПслН, ПслЙП, ПК, СТ; злоудъно (2) ЖП, ПК; злоудъно (3) ПслКЕ, ПслЙП; идолослужителъ (1) ПслЙП; идолослужителънъ (1) ПслЙП; исосъхрис(т)овъ (3) ЖИМ, ПслКЕ; каинотворънъ (1) ПслЙП; колѣнопоклонѣние (4) ЖФ, ПК; колѣнопрѣклонѣние (5) ЖИР, ЖФ, ПК; колѣнопрѣклонънъ (1) ЖФ; кръвопинца (1) ПслН; кръвоточивъ (1) ПслКЕ; кръстаобразно (2) ЖИМ, ПК; кръстаобразнъ (1) ПслКЕ; кръстаовородичънъ (1) СТ; кръстовидънъ (1) ПслКЕ; коудъно (1) 1ПН; ликостоганіе (3) ЖИМ, ПслН, ПслЙП; лихонмество (1) ПслКЕ; лицемѣрънъ (1) ЖИР; лицемѣръство (1) ПК; любовѣлънъ (2) ЖИР, ЖП; любовудъно (1) ПК; любовудъно (2) 1ПН; любовудъно (3) ПслМВ, ПслН, СТ; любовурѣние (4) ЖИМ, ПслКЕ, ПА; любовурѣдънъ (1) ЖП; любовурѣдънъ (5) ПслКЕ, 1ПН, ПК; любовчестнъ (1) ПслН; любовчадънъ (1) ЖП; любовчадънъ (1) ЖП; маловрѣменънъ (1) ЖФ; малодоудъно (2) ЖИР, ЖП; малодоудънъ (2) ПслКЕ, ПслН; малодоудъно (1) ПслН; медоточнъ (2) ЖИР, ЖФ; междоудъно (2) ПслКЕ, 1ПН; милосудъно (2) ПслМВ, ПслН; милосудовати (2) ЖФ; милосудъ (1) ЖП; милосудънъ (1) ЖИР; миродръжъцъ (1) ЖИР; мгноговожнъ (1) 1ПН; мгноговране (1) ПА; мгноговрачънъ (3) ПА; мгноговлагодивъ (1) ПК; мгноговлагодивъ (3) ПслКЕ, ПслН; мгноговлагодивъ (1) ПслМВ; мгногонеподобивъ (1) ЖИМ; мгноговочитъ (1) 1ПН;

многопернатъ (1) ІПН; многоплоднъ (2) ПслН; многопытливъ (1) ПК; многообразичнъ (1) СТ; многострашнъ (1) ПслМВ; многохоульнъ (1) ПслЙП; многощъбнъ (10) ЖИР, ЖП, ЖФ, ПслКЕ, ПслН; многочьстнъ (1) ПслКЕ; многочьстнк (3) ПслКЕ, ПслМВ, ПК; муроносица (1) ЖФ; муроположница (1) ПслН; начллообразнъ (2) ІПН; начальнообразнъ (1) ЖИР; неблагословенъ (1) ПА; несъреволювнъ (1) ПА; неоудобьшьствнъ (1) ЖИР; неоужкоположнъ (1) ЖИМ; низолѣганіе (2) ЖП, ПК; нищепитаніе (1) СТ; овъщежителъ (1) ЖИМ; оржженосьць (1) ПслМВ; осморогъ (1) ПслКЕ; отьцелювьзнъ (1) ЖИМ; отьцелювьзннк (1) ЖИР; пакыгытіе (1) ПслКЕ; пастыѣначальникъ (1) ЖИМ; повѣдоноснъ (1) ПслКЕ; подкигоположникъ (3) ПслН; подовострастнъ (2) ЖИР, ПслН; полоудьньвьнъ (1) ПслКЕ; полоудьннъ (1) ПслКЕ; полоуноць (1) ПслКЕ; полоуноцьница (1) ПК; православіе (1) ЖИМ; православнъ (22) ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслЙП, ІПН, ПК; православынк (1) ЖИМ; правьдословіе (1) ПслН; правьдосудіе (1) ПслКЕ; праздьнословіе (1) ЖФ; приснодѣва (2) ЖП, ЖФ; приснодѣвага (1) ПслКЕ; приснопомьниаъ (2) ПслКЕ; приснопостизаніаъ (1) ІПН; присносжць (2) ПслКЕ, СТ; присносжцьнъ (1) ПслКЕ, прьвоврачнъ (2) ПА; прьвоврачнъ (2) ПА; прьвокѣчнъ (1) СТ; прьводрѣводѣльникъ (1) ПслКЕ; прьводѣствнъ (1) ІПН; прьвозданнъ (1) ІПН; прьвомжчьникъ (1) ЖИМ; прьвомжчьница (1) ПслМВ; прьвообразнъ (1) ЖП; прьвопрѣстольникъ (4) ЖИР, ЖП, ЖИМ, ПслЙП; прѣдитеча (1) ПК; прѣждеоуготовити сѧ (1) ЖИМ; прѣлюводѣи (2) ІПН; поустыньелювьнъ (1) ПслЙП; поустыньножителъ (1) ЖИР; поустыньножителъница (3) ЖП, ЖФ, ПслЙП; пѣснословіе (1) ЖФ; пжтьшьствокати (1) ПслЙП; равьноапостолъ (1) ПслКЕ; равьноапостольнъ (2) ПслКЕ; равьновожіе (1) ЖФ; равьножителъ (1) ПслЙП; равьноименьнъ (1) ПслКЕ; равьнообразнъ (1) ПслКЕ; равьночиннъ (1) ІПН; равьночисльнъ (1) ПслН; радостотворьнъ (1) ПслЙП; ржководителъ (1) ЖИМ; ржководьствокати (1) ЖП; ржкоположенъ (1) ЖИМ; ржкопьсаніе (1) ПслН; ржкотворѣніе (1) ПслЙП; ржкотворѣнъ (3) ПслЙП; самовидьць (1) ЖИМ; самовластьно (4) ПслКЕ, ІПН; самовластьнъ (4) ПслКЕ, ІПН; самодвижынк (1) ІПН; самодрьжи (1) ЖП; самодрьжць (6) ЖИР, ЖП, ПслН, ПслКЕ; самодѣтельница (1) СТ; самопроизвольнъ (1) ІПН; самохотынк (1) ПслКЕ; самохытростьковати (1) ЖИМ; самочиніе (1) ІПН; самочиннъ (1) ПК; скѣтоноснъ (4) ПслКЕ, ПслН, СТ; свашеньнодѣиство (1) ЖИМ; свашеньнодѣиствовати (2) 2ПН; свашеньнозьрѣніе (1) ПслКЕ; свашеньноинокъ (1) ІПН; свашеньноначалие (3) ІПН; свашеньносъвршительъ (1) ІПН; славословити (4) ЖП, ЖФ, ІПН, СТ; славословіе (10) ЖИР, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслЙП, ПК; сладострастіе (1) 2ПН; слоужьводѣиствовати (2) ІПН; слоужьвоначалие (2) ІПН; слоужьвоначальствіе (1) ІПН; сръдовѣчнъ (1) ЖФ; страстотръпица (5) ПслН; страстотръпыць (2) ПслМВ, ПслН; стрьмоглавь (1) ПслЙП; соуєсловіе (1) ІПН; ськарѣтоноснъ (3)

ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ; съприсносжщънъ (2) ПслКЕ, ПслН; съноположение (1) ПслЙП; триврачие (2) ПА; тридньвъновати (1) ПслН; трисвѣтъ (4) ЖИМ, ПслКЕ, ПслМВ, ПК; тричьстънъ (1) ІПН; троєврачити сѧ (1) ПА; троєврачие (2) ПА; троєврачьнъ (4) ПА; трьокаганънъ (1) ПслКЕ; трьсвѣтъ (2) ПслКЕ; трьблагинъ (2) ПслКЕ, СТ; трьвеликъ (1) ПслН; тьщигласие (1) ЖИМ; тьзоименитъ (4) ПслКЕ, СТ; тьзоименитънъ (1) ПслКЕ; тьнъкочьстънък (2) ЖИМ, ПК; оузаконоположити (2) ПслКЕ; оуноврѣдънъ (1) ЖФ; христоименитъ (2) ПслМВ, ПслН; христолюбивъ (3) ЖИР, ЖП; христолюбьць (1) ЖП; цѣломъдріе (6) ЖФ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслН, ПК; цѣломъдръ (4) ПслКЕ, ПслМВ, ПслН; цѣломъдрьно (1) ЖФ; цѣломъдрьнъ (5) ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслМВ; чародѣганіе (2) ПслКЕ; четвородесѣтъница (1) ПслКЕ; четврѣногъ (1) ЖФ; чистѣсльнъчьнъ (1) ПслЙП; чловѣколюбивъ (3) ЖП, ПслН, ПслЙП; чловѣколюбие (7) ЖП, ЖФ, ЖИМ, ПслКЕ, ПслМВ, ПслН; чловѣколюбьнъ (1) ПА; чловѣколюбьць (3) ЖП, ПслН, СТ; чрѣвоовьядение (2) ПслН, ПК; чоудодѣиствие (1) ЖИМ; чоудодѣиствовати (1) ПслКЕ; чоудотворьць (2) ПслКЕ; чьетнословіе (1) ПслКЕ; чѧдолюбивъ (2) ЖП, ЖИМ; чѧдооубиць (1) ЖИР; шѣстожгльнъ (1) ПК; гаснословити (1) ЖИМ; ѣдиноврачьнъ (3) ПА; ѣдиновидънъ (1) ІПН; ѣдиноголасьно (2) ПслКЕ; ѣдиноголасьнъ (1) ПслКЕ; ѣдиногорадъникъ (1) ПслЙП; ѣдиновижьнъ (2) ІПН; ѣдиногодоушьно (2) ЖФ, ЖИМ; ѣдиногодоушьнъ (1) ПслКЕ; ѣдиногодышми (1) ПслКЕ; ѣдиногоименитъ (1) ПслКЕ; ѣдинокровьникъ (1) ПслЙП; ѣдиногомыслие (5) ЖФ, ПслКЕ; ѣдиногомысльно (1) ЖИР; ѣдиногомысльнъ (1) ПслКЕ; ѣдиногомысльнък (1) ПслКЕ; ѣдиногомъдрьнъ (1) ПслКЕ; ѣдиногоравьнъ (1) ПА; ѣдиногообразьнък (1) ПслКЕ; ѣдиногоплеменьнъ (1) ЖИР; ѣдиногородънъ (6) ЖП, ЖФ, ПслКЕ, ПслЙП; ѣдиносжщънъ (4) ЖИМ, ПслКЕ, ПслЙП; ѣдиночьнънъ (2) ІПН, ПА.

Данните от статистическия анализ показват, че в произведенията на Патриарх Евтимий са засвидетелствани 430 сложни думи, от които 144 съществителни, 199 прилагателни, 33 глагола, (19 причастия), 35 наречия. Като цяло тези думи се използват в текстовете 1175 пъти. В книгата на И. Харалампиев в раздела за лексиката е представен списък на сложните думи в творбите на Патриарх Евтимий (Харалампиев 1990:142—145). Има известни разлики в цифрите в сравнение с нашето изследване, които вероятно се дължат на факта, че авторът включва в наблюденията както оригинални, така и преводни произведения (Харалампиев 1990: 142), а и на смяната на основните преписи на авторските текстове. От всичките *composita* 46 са абсолютни *haraх legomena* по отношение на лексиката на класическите старобългарски паметници (СС, СР, SJS), както и на следните старобългарски и среднобългарски паметници: Йоан Екзарх (Aitzetmüller 1975, Sadnik 1983), Климент Охридски (Христова 1994), Презвитер Козма (Давидов 1976), Ефрем Сирий (Paraenesis 1990), Григорий

Богослов (Спасова 1999: 143—166), Изборника от 1073 г. (Изборник 1993), Историческата палея (Станков 1994), Юдейската война на Йосиф Флавий (Флавий 2004), словата на Авва Доротей (Димитров 2004), Книгата на 12-те пророци (Златанова 1998), Манасиевата хроника (Манасиева хроника 1988), Петър Черноризец (Павлова 1994), житието на Ромил Видински (Цибранска, Карамфилова 2007), евхологични текстове (Тончева 1998), тълкованията на Псевдо-Атанасий Александрийски към Псалтира (Карачорова 2007), книгата на пророк Иезекиил (Илиева 2006), Григорий Цамблак (Спасова 1999). В съпоставките са използвани и други лексикографски източници — Срезн., Микл. и Дан.

Хапаксите и редките *composita* са представени в речникови статии със следната структура: 1. заглавна дума, нормализирана според принципите, възприети в СР и СС, 2. определяне на лексико-семантичния клас на думата, 3. в кръгли скоби се отбелязва фреквентността, 4. значение на сложната дума, 5. илюстративен материал — дава се думата в контекст, след което се посочва съкращението на текста, в който се среща и страницата, 6. словообразователни синоними или сродни думи, ако има такива (при редките сложни думи се посочват речниците, в които се срещат).

Нарах legomena:

благорасждами прич.-прил. (1) Който разсъждава, мисли правилно. и своемоу. коемоуждо имено именуемоу своитво раскѣ намиг блгорасжжашоу. и о коемжо ѿ именуемий. въскко нѣккымъ изрднымъ своитвомъ блгочьстивѣ зримо ѿцѣ оубо. въ своитвѣ ѿчѣстѣмъ ПслИП 141а. Срезн. благорасдикови.

благосъчетаньъ прил. (1) Здраво съединен, при който елементите са добре свързани помежду си. безмгъвѣе и постѣ. дховнаа съпроуга. мѣсткнца на нѣса възводеши ... вернга блгосъчетаннаа ПК 722а.

богоплетеньъ прил. (1) Съчинен, съставен от Бога, вдъхновен от Бога. тѣмѣ же съ пастири блгоплетенню пѣ томиг принесемъ СТ 4. Микл. богоплетенъ

високовръхъ прил. (1) Висок (за дърво), високовръх. дрѣво въистиноу тави се високоврхое плоды довродѣтелными исплънено СТ 4.

въстаназирами прич.-прил. (1) Всевиждащ, който вижда всичко. ктѣв изречетѣ. низамлганіа же и томленіа въседашнаа ктѣ скажѣ. не бѣ вѣкаше тамо иногѣ когѣ съматрѣти та могжаго, тѣчж иже въскназиражше око ЖП 77а.

въсвеликъ прил. (1) Най-велик. въсвеликыи въ црѣ и вѣтвеныи константинъ създа црѣквы ... по ныи различныи мѣстѣ ПслКЕ 145а. Микл. въсвеликъ

достодлѣжно нареч. (1) По достойнство, както подобава. сіа оубѣв сицеваа съдѣважши намиг на кѣторшеждо врѣмѣ, и мы къ неи притецѣмиг оусрѣдно. и ради тѣликии блгѣдѣканіи двстѣдлѣжно тж почѣтѣмиг ЖП 75а.

доушжпользоуваими прич.-прил. (1) Който е полезен за душата. еже о вещестъвнѣи и текъщои пици тѣлеснѣи въсегда творити намѣ промышленіе тако мнѡжайшее намѣ вѡдѡши тѣщаніе, паче же и вѡще мѣрты тѣх пріемати къ пици поплѣзѡжшим сѡ. о невещестъвнѣи же и неистѣшимѣи и дѡшжпользоуѡщи и вынж прѣбываѡщои, ни же малѡ попеченіе творити. глѡдеиѣмъ вѡжтѣвнымъ свож дѡш тажшж прѣзираѡще ЖИР 936. Срезн. и Микл. доушепользъныи.

дѡвѡнадесѡтепрѣстольнѣ прил. (1) Двѡнадесѡтопрѣстолен. четырьѣ же дѡнеи пѡтъ пошѣши грѡ тѣверіадскыи постниже и мѣсто двѡнадесѡтепрѣстольное сице обычнѣ зовомо ПслКЕ 1536.

дѡвоѡбрачїе същ. (5) Повторно встѣпване в брак, второбрачїе. елма оубо затвори се двоѡбрачїю тако да не на шѡеи трапезѣ гасѣ съ ними сѡеннїи. прѣвѣзбранїеио вѣсако обрѣте се еже не бывати тогда причещенїю вѡжтвнїихъ таинъ ПА 7276; еше же и стѣшишаго ѡеѡдора. игоумена стоудїискаго и исповѣдника въ срѣдоу привести ноужѡ. къ навѣкратїю презвитероу о двоѡбрачїи и трѡебрачїи пишоуѡа сице ПА 728а; двоѡбрачїе оубв вѣсепрошено бы такѣ тако ѡ сѡеннаго аѡла и его ради ѡ хѡ ПА 728а; показа се оубв ѡ повелѣнїихъ. тако пѡ стѣгрѣшенїемъ вывъ двоѡбрачїе. да пріемлетъ запрѣщенїе ПА 728а; сице оубв двоѡбрачїе прошено быти да разоумѣет се. и да знает се илѣти вторѣтвоуѡща ѡ прѣвѡбрачїа. а да не безсловеснѣ прѣваго брака ищѣтъ оправданїа. таже погоубиль естѣ ПА 729а.

дѡвоѡбрачнѣ прил. (12) *Като същ.* Този, който встѣпва за втори път в брак; второженец. оукараютъ бѡ насъ како не оставлѡемъ вѣнѣчавати се двоѡбрачнїихъ и трѡебрачнїихъ. нѣ и мнѡгобрачнїихъ. и ради сего неѡлвени прѣбывають. и влоудниѣскыи належетѣ ПА 726б; и великыи и вѡжтѣвнїи касилїе на дрѣ лѣтѣ глїетъ двоѡбрачноиѡ ѡлоученъ вѡжтвнїихъ таинъ ПА 727а; въ истїноу во стѣлноѡ раздрѣшенїе правилѡмъ. паче же и елїю не двоѡбрачнїе нїиѡ и трѡебрачнїе. нѣ влоудники вѣнѣчавати се ѡ сѡенникъ сътвори ПА 729а. SJS дѡвоѡженѣць, дѡвоѡбрачнѣ.

житѡдакѣ същ. (1) Житѡдавец — за библейскїя Йосиф, който през 7-те гладни години раздава житѡ в Египет (Битїе 42—43). сице зѡв втѡрын ѡснѣфъ житѡдавецъ своимъ зченнїемъ тако показа сѡ ЖИМ 130б.

златѡтавлѣнѣ прич.-прил. (1) Ценен като златѡ, драгоценен. стльпъ златѡтавлѣнѣ таки се црѣкы вѣрнѣ СТ 8.

зѡловѣсноуѡи сѡ прич.-прил. (1) Този, който действия като обхванат от зѡл бѣс. и абїе призвавъ стѣшишаго германа патрїарха. и весь иже съ нимъ сѡеннїишии причѣтъ, мнѡгохоулыи изрѣ глы ... тако же оубо зѡловѣсноуѡи сѡ того видѣ стѣшии патрїархъ германъ, не сътрѣпѣ того тако тако на мнѡстѣ хоулити ЖИМ 134а. Срезн. зѡловѣсковъ, зѡловѣсьнѣи, Микл. зѡловѣсїе, зѡловѣскованїе, зѡловѣсковнѣ, зѡловѣсьникъ, зѡловѣсьнѣ, СР, СС зѡловѣсьнѣ.

зълонждриє същ. (1) Лоши, зли помисли; зломислие. арїе въ александри на х̄а възвѣси сж. и свое зломждриє въсѣльмъ гавленно сътвори ПслКЕ 145а.

каминотворьнъ прил. (1) каминотворьнага хытрость. Каменоделски занаят, каменоделство. съ оубо зловѣсныи юнь сын и еше, каминотворнжл прохощдааше хытрость ПслЙП 141б.

люботроудни сж прич.-прил. (5) Който обича да се труди глѣетъ въ стын и великын васнїе въ едно ѿ свонхъ словесъ. еже аше кто люботроуде се. обреще ПК 725а. // *Като същ.* Трудолюбивият и яковы цркъмъ почьстн злата же и сребра и каменїи чьстны. въ вжтвныи писанїи люботроудни сж обрщеть. нами же о сїи врѣмл не подаеть сказовати подробноу ПслКЕ 158б; нхже люботроуден се шбрѣщеть въ вжтвныи писанїихъ ПслКЕ 162б; и нна таковаа мнвога обрщеть люботроуден се 1ПН 720а; о сьмъ тчн̄кочьстнѣк пишетъ. се же люботроуден се. мнвога оусрѣствовакы обрщеть ПК 723б. Срезн. люботроудниє laboris amor, Микл. люботроудниє, люботроудьникъ, люботроудьнъ.

мъногобрачънъ прил. (3) *Като същ.* мъногобрачънъне м. мн. Тези, които имат няколко брака. и како прїндоутъ къ съпреженїю. по члкъмъ ключнлюмоу како двоєбрачїи и троебрачїи и мнвогобрачїи ПА 729а; оукараїо въ насъ како не оставляемъ вѣн̄чавати се двоєбрачнхъ и троебрачнхъ нъ и мнвогобрачнхъ ПА 726б; рече въ. о троебрачнхъ же и мнвогобрачнхъ тожде рѣше ѿцїи. еже и о двоєбрачнхъ. лѣто оубо на двоєбрачнє. на нны же двѣк ПА 728б. Микл. и SJS мъногобрачїе. Срезн. мъногोजенитвнън.

мъногожелательнъ прил. (3) Многожелан, който се очаква с нетърпение, многоочакван. вл̄гочьстнвншїи цроу иванне шншмане ... нже на сїе на понзднїи слово. сїе ти многожелателное скровнще ПслКЕ 162б; и млтвж и оуслыша и дарова тѣмъ многожелателное члдо женскын полъ ПслН 289а; она же сїа извѣстно вѣды. тѣрааше сж по пѣнїю въвєстн тж црѣ въ клѣтъ свож. и слышати многожелателнын женнховъ въ нен гл̄ашцъ гл̄ ПслН 289б.

мъногонеподобьнъ прил. (1) Който не живее според нормите на християнската вяра, нечестив. аше збв изденскыж пшеты ажє ѿ б̄а мнвсєомъ повелѣныа пшєстнтн сж възбранєнн въхъмъ мнвога пачє мнвгвнєпѣвнн лзыкъ ЖИМ 140б.

мъногонерънатъ прил. (1) Който е с много крила (за серафимите). сїа вжтвныи нашъ сцѣнносѣвршитель, въ три ѿлоучи троничнаа оукрашенїа, и прѣвое оубо рече, еже о бсѣ соущєе присно. и вънимателное. томоу и прѣвѣкє иныхъ неходатаиствнѣк съединати се прѣдано. стѣншєе во прѣстолаы. и мнвогочитые и мнвогонернатыє чины, хєроувїмы еврейскымъ гласомъ и серафїмы именованны 1ПН 717а.

началообразънъ прил. (2) *Като същ.* м. ед. Първообраз, изначална същност (за Бога). аше таковыихъ дша движенїи свободна боудеть къ сєвѣк

пакты възвращаши се, и себе известно увѣсть, такова іестѣнѣ іе, и тако зръцацѣ и образѣ ради своѣе доброты къ начеловразномуу вьдоуци. къ истиноу бо въ семь іе рещи опаснѣ къ вжѣтвнѣмь быти подвѣи, вьннегда подражавати нѣкако нашеи дѣши прѣввыше лежещее соуцѣство ІПН 720а.

началнообразнѣ прил. (1) Образополагащ, първообразен. аще млъчаніемъ блженнаго Іованна житіе прѣишли вихомъ, и не въсѣцѣмъ тѣщаніемъ по възможномъ намъ написано такоже началнообразныи образъ прѣкложили иже дверыж желажшиа и ревнужшиа двердѣтѣкли, на на и сице прѣже ины пълзи въсхѣдши. обилно зѣво подражаніе имацоу ЖИР 93а.

неоуржкоположенъ прич.-прил. (1) Неръкоположен, който не е приел ръкоположение според канона. таже не оуржквополужень архіерен. ннже нѣквотворимъ крѣненіемъ или вѣщѣж или крѣвѣж осѣць нхъ такѣ вы творите ЖИМ 140а.

отцелювзвнѣ прил. (2) 1. Който обича баща си, отцелюбив. аще ли н ѿ подвѣжшаго далече нѣгде останемъ, прѣстнѣ намъ блаженаа она дѣша н въсѣкѣж сладости исплѣненаа тако ѿцелюбезнымъ чадомъ ЖИМ 129б. 2. *Като същ.* отцелювзвнѣнѣ м. ми. Отцелюбите. юже вѣ иже прѣже на о немъ не хытрѣ нѣкако и грѣвѣ съписаш, сѣа мы по лѣпотѣ такоже ключнолю естѣ зсрѣдно съповѣдати потѣщахомъ сѣ. нзвѣстно вѣдѣше тако таже о ѿцѣ повѣсть, вѣлннн обыче ѿцелюбезне[нѣ] дѣша ЖИР 94а.

прѣвобрачнѣ същ. (1) Първи брак, първобрачие. сѣенника ... ѿ толи невъзвраняемоу быти емоу гисти съ врачившими се, такоже и съ прѣвобрачными. сице оубѣ двоebraчїе прощено быти да разоумѣетъ се. и да знаетъ се нагѣти вторѣствоующа ѿ прѣвобрачїа, а да не безсловеснѣ прѣваго брака ищеть оправданїа, таже погоубиль юсть ПА 729а; азъ же онѣ глїю, тако въ лѣпотѣ дѣвѣствоующїи честь не оврѣтаеть прѣвобрачїа даръ, понеже свои ти единочинни не оврѣтоше се, елма чистомоу чистоу съчетати се достоинѣ ПА 729а.

прѣвобрачнѣ прил. (2) *Като същ.* прѣвобрачнѣнѣ м. ми. Първобрачните, вѣстѣпилите в първи брак. въпрошенїе твое о двоebraчнѣхъ вѣше. тако невъзвраняено іе о съчетанїохъ ихъ, оубѣ достоинѣ ли вѣнчакати ихъ такоже прѣвобрачнѣхъ, или ни ПА 728а; ѿ толи невъзвраняемоу быти емоу гисти съ врачившими се, такоже и съ прѣвобрачными ПА 729а.

прѣждеоуготовити сѣ глаг. (1) Подготвям се предварително. рѣмъ къ немъ. тако лѣпѣ вѣ прѣждезготовити сѣ сѣ по повелѣнїю сѣсѣвѣж ЖИМ 139б.

пѣстѣннѣножителѣница същ. (3) Отшелница, живееща в пустинята. хѣа краснаа невѣстѣ. чистаа гѣлажнице позлащеннаа стѣмъ дѣомъ. дѣвѣстѣвнаа похвалѣ. пѣстѣннѣножителѣнице. аггломъ съвесѣднице двердѣтѣкѣлннн раю ЖП 81а; искрѣнѣка хѣа раво. доврѣдѣлннн доле. дѣа стѣго жилище. пѣстѣннѣножителѣнице. мѣдрынѣхъ дѣвѣ съжителѣнице. іѣова невѣкто ЖФ 203а; и иованна рылскѣж пѣстѣнѣ

жителѣ. и прѣвѣнѣа параскеви. и цѣлѣвавшѣа здѣ и нѣкѣ въ вѣдѣщель
цѣлѣвоущѣа ѳеѳано. фѣлѣѳеѳ поустынножителницѣ, и въсѣкѣ коупно стѣхъ
ПслѣП 149б. Микл. поустынножитель.

равножителѣ същ. (1) Съжител. подвижни на мѣтвѣхъ нже днѣ прѣзѣноуемаго
щѣа тако да въ мѣлѣжъ подвигнеть въсѣа своѣа съсѣкѣды и дроугы. шкѣрѣстныѣ. тако
едноградники. тако ѳѣѳецички. тако равножителѣа. тако дроугы ПслѣП 149б.

равноименель прил. (1) Единоименен, който носи същото име. вѣжтѣв-
нолюѳ оубѣѣ ѳонстантинѳоу о влѣгѣѣстѣн и о цѣркѣвныѣ оупражнѣжѣѳоу сѣа вещьѣ.
вѣсѣованѣа равноименныи арѣе въ александрин на хѣа възвѣсѣн сѣа. и своѣа зломѣдрѣе
въсѣкѣмъ гавленно сътворѣн ПслѣКЕ 145а. Микл. равноименение, равноиме-
новательель.

равночинель прил. (1) Равен по чин, равнопоставен. самовласты же
сице тѣхъ оуставляють. не ѣ нѣкѣотораго поноуѣжаемы равночинна, нѣ ѣ
вѣжтѣвнаго осѣанѣа и мановенѣа ППН 717а.

самодѣтелельница същ. (1) Извѣршителка. богатѣство своѣа расточила исти.
тѣжѣе чюдесель многымъ самодѣтелельница въѣ СТ 2. Вж. Срезн. самодѣтелель
'имуущество, собственост'.

самопроизвольель прил. (1) *Като същ.* самопроизвольное ср. ед. Само-
стоятелното; това, което съществува само, отделно. сѣа чинь ... ѣ и мыс-
льнѣкиши. и паче же простѣкиши. ѣсоудѳоу во ѣе множае разоуѣжѣтѣи самопроизвольное
тѣхъ ППН 718б.

самохѣтѣрѣствовати глаг. (1) Направля сам, постигна. слѣка зѣѣв настожѣѣа
жизнь, нѣжъ вѣсѣмѣрѣтѣе въсѣкѣкожъ сладости слѣчѣкише. и вѣстѣа самохѣтѣрѣствовати
члѣѣствѣо образѣомъ нѣкѣотѣорымъ чюднымъ и зѣсѣовати, и къ вѣдѣжѣѳоу ѣсилати
вѣкѣжъ ЖИМ 129а.

слоужѣвѣначальствѣниѣ същ. (1) Управляваната от Бог небесна йерархия;
служѣбѣначалство. еднѣнолюѳ нзвѣстѣно тѣхъ вѣдѣжѣтѣи рекоу вѣжтѣвѣнолюѳ тѣхъ
слоужѣвѣначелельствѣю ППН 717а. Микл. слоужѣвѣначальниѣ, слоужѣвѣначальникѣ.

триѣбрачѣниѣ същ. (1) Трети брак. и приносѣ сѣа слово ѣ днѣи влѣгѣѣѣстѣикаѳоу
ѳонѣстанѣтѣина оудѣрѣжати обычаю двоѣбрачѣныхъ вѣнѣчѣвати ѣа иже на немъ
триѣбрачѣа, елма сѣа не вѣкѣше въ иже прѣжѣе его лѣтѣѣ ПА 728а. Микл. триѣбрачель.

тѣоѣбрачѣити сѣа глаг. (1) Женя сѣа за трети пѣт. сѣе вѣзмѣѣстѣно и смѣжѣно
ли гавлатѣ сѣа. дадимъ же и тѣоѣбрачѣити сѣа, и гдѣа положѣи сѣа вѣнѣѣць, на роуѣцѣ
или на колѣнѣѣ ПА 729а.

чѣстѣѣслѣнѣчель прил. (1) Ясно слѣнчев. нѣжъ тако високопарнѣи ѣрли
чѣстѣѣслѣнѣчель съзрѣѣцажѣтѣа лоуѣа и вѣстрѣѣкѣ и неѳоуѣлоннѣѣ того зрѣатѣа свѣѣтѣа
ПслѣП 137б.

яснословѣити глаг. (1) Ясно наричам, открито посочвам някого като
някакъв. чѣѣ сѣгѣѣ гѣла гаснѣкише гѣлѣѣѣѣѣѣ. исповѣдѣжъ тѣнъ ѳѣѣ гѣнъ нѣсѣе и зѣмѣла.

въпаднѣ прѣжде прїѣтіѧ сѣненнчѣска. не вѣды. что ѣ и тако възбранѣ его не прїити въ сѣненнчѣство. нли по неразвїю нли ѿ него доушетлѣнна сѣму наичн сѧ. и ѣ члѣкъ нли мждрь нли благоговѣннхъ нли и овоа. запрѣщенїе оубо прїемати прѣвѣке. потѣ же сподоблѣвати же сѧ сѣненнчѣствѣ 2ПН 223. Микл. доушетливъ, доушетлитель, доушетлительница.

ликостоганиѣ същ. (2) Общност, сонм. и рака мшцие тввиухъ не всеждны истѣкаеть стрѣж исцѣленїи различныхъ, нж и нашъ зкрашаеть прѣстолъ, и къ ревности нѧ пощрѣеть мшгын ти пѣдвигъ. не вѣ ѿ части подвизалъ сѧ еси, нж даже дв крѣве, и без крѣви. сказал сѧ еси мшченикъ. тѣмже нинѣ съ аггелскими въдворѣши сѧ ликостванїи, наслаждаж сѧ несытнѣ ЖИМ 145б; сѣмоу блаженствѣу и мнѣ спѣки сѧ, и ликѣствоужши прѣстоитъ своемоу влѣтлю. съ ликъти прѣркъ. аплѣ. мнѣ. и просто реши, съ вѣсѣми ликоствани стѣхъ, въсприемлѣши почѣсти вышнѣго звани ПслН 300б. Срезн., Микл.

многоочитъ прил. (1) Който е с много очи (за херувимите). сѧ вѣствныи нашъ сѣенносѣврѣшитель, въ три ѿлоуци трончнѧ оукрашенїѧ, и прѣвое оубо рече, еже о вѣк соущее присно. и кънимателное. томоу и прѣвѣке иныхъ неходатаиствнѣ съединати се прѣдано. стѣкише во прѣстола. и многоочитые и многопернатые чины, хероуѣмны еврейскимъ гласомъ и серафїмы именованны 1ПН 717а, Срезн. СР, СС, SJS.

многохоульнъ прил. (1) Който съдържа много хули, ругателен. и акїе призвавъ стѣкншаго германа патрїарха. и весь нже съ нимъ сѣеннѣншїи причнеть. многохоульнѧ нзрѣ глѣ. немало же и прѣже вышлѧ црѧ же и патрїархѣ оуннчже ПслИП 142а. SJS.

мвроположница същ. (1) Една от жените-мироносици, които занасят миро на гроба на Исус Христос (Мк 16). недѣлѣ въ мнѣ прѣхвалнаѧ. хѣс оуневѣшенна дѣва. нескврѣнна голжвица. вѣтѣвны домъ. доврѣдѣтѣлен хранило. чистѧ агница. таинаѧ мвроположница. лѣстовица влѣгнѧ ПслН 288б.

подвигоположникъ същ. (3) Вдѣхновител на духовен подвиг (за Бог). сїж трапезж зраше, веселѣхж сѧ аггнї. и ликѣствоужтѣ члѣци. стрѣотрѣпици раѣжт сѧ. едни же печалоужтѣ, вѣсѣке. зраше неврѣгѣмны себе и ѿ вѣсѣ наржаемы. и мнѣкы вѣнчаваемы и почѣсти приемлѣж ѿ прѣваго подвигоположника влѣж. сам вѣ свѣтова рекъ. идеже есмъ азъ, тоу и слоуга мои вждеть ПслН 286б; стрѣотрѣпица же мжжѣское въсприемши мждроканїе. и естѣства немоцное вждѣшїихъ влѣгъ надеждеж вѣжлиивши, на нѣбо счи скон възведеши, влѣгдарестѣвнѧ гласы своемоу подвигоположнѣкоу приношааше глѣци ПслН 296а; влѣгдара тѧ съдѣтелѣ вѣсѣхъ вѣ, емѣже ѿврѣжихъ ѿ младенства себе чистѣ тебѣ прѣдѣставити и непорочнѣ истинныи женише. и моего жителства подвигоположнѣче хѣ. тебе вѣ вѣжделѣвши, еже с тебѣ мнѣ сего ѿврѣжихъ сѧ на съмртъ ПслН 298б. Срезн., Микл.

тѣщегласиѣ същ. (1) Празни слова, пустословие. прілежати же запо-
вѣдѣмъ гнѣмь, и православнымъ послѣдovati велѣніюмъ. нечестивы же ереси
и тѣ тѣщегласіа удалѣти ЖИМ 131б. Срезн. тѣщегласьныхъ, Микл.

чародѣканиѣ същ. (2) Чародейство. он же сѣа слышавъ. на чародѣканіа и
вльхвваніа надѣла сѣа, мнѡжѣство много и тѣ вѡа подвиже, готова его въ
ржкоу своєю непшоуж имѣти, крѣпко сплѣчи сѣа на нь ПслКЕ 142а. Срезн.,
Микл., СС, СР, SJS.

чоудодѣкнствіе същ. (1) Извършване на чудо; действие, изразяващо
чудо; чудодействие. въскъкѡ зѡа дѣканіе и чюдодѣкнствіе хѡо, велнкѡ ѣ и чюдно. и
вжѣтъвнѡ. нж въскѣхъ ѣ чьстнѣнши жнкотвораціи крѣтъ ЖИМ 134б. Срезн.
чудодѣканиѣ, Микл., Дан. чоудодѣкнство.

чѡдооубициѣ същ. (1) Лице, убило детето си; чедоубиец. и глѣтъ ѣмг
снцекы глѣы ... іѡаннѣ ѣ тѡн брѣ. ноціж вѡ тѣ само прише и тѡе отрочѣ
въземъ, нма тѡ з себе. еже аше не въ скорѣ шѣ възнешн, звѣремъ тѣ слѣкаа
вждѣ сѣнѣдѣ. обрашешн же сѣа и чѡдоубициѣ не сѣ зсрѣдѣемъ възыскавъ тѡ
ЖИР 96а. Микл. чѡдооубициѣ, чѡдооубициѣ.

ѣдиноименитѣ прил. (1) Единоименен. и поити сѣ мѣнож въ едино-
именитыи мнѣ грѣ и обновити и егоже въ има свое сѣздѣ ПслКЕ 148б.
Микл.

ѣдиномысльнѣ нареч. (1) Единодушно. великыи оубо кѡнстантинъ зрѣ
окръсть сѣе ѡчѣскыи ликъ ... въскѣ свилно тѣмъ подаваа таже на потрѣвѣл.
въскѣмже мирнаа гѡнашимъ и единомысльнѣ належщій. єдини єгѡпетстїи
паки начинаахъ раздѡры въвести цркви и неоукротимѣл враждѣ ПслКЕ
150б. Срезн., Микл. ѣдиномысльно.

ѣдинообразнѣ нареч. (1) Еднакво. кѡнстантинъ ... такоже блѣгѡразоумень врачъ
... прѣмѣждѣтѣ обшѣ въ мирѣ и тишинѣ хотѣ привлѣци и цркви безлѣтѣкїе оустроити,
написа обшилъ єдинообразнѣ. тако да не ктѡ ѡ нѣ на дрѡугаго възнесѣ сѣ срѣемъ.
и распрѣ и мѣвка всѣ конца вждѣтъ ПслКЕ 145б. Срезн. єдинообразныи, Микл.

Сложните думи у Евтимий са двукоренни с єдно изключение —
думата прѣводрѣководѣльникъ ПслКЕ. Това е характерна особеност за езика
на всички търновски книжовници, както показва проучването на М. Тихова
— в произведенията на Григорий Цамблак, Константин Костенечки и
Йоасаф Бдински се срещат общо пет примера за трикоренни композита,
като четири от тях са у Йоасаф Бдински — вогѡвлагодѣтънъ, вогѡтъзѡн-
ленитъ, мѣногѡблагѡжѡхънъ, мѡрѡблагѡжѡхѡтелънъ, мѣльниєгѡлѡименитѣ (Кл
Костенечки, Тихова 1976: 39—40).

В засвидетелстваните в съчиненията на Патриарх Евтимий сложни думи се срещат 112 модела според първия компонент. От тях 68 не се срещат в КСП (Цейтлин 1986: 207—285, Давидов 1991). Такива са напр. *връто-*, *жито-*, *камино-*, *колѣно-*, *пастърѣ-*, *праздѣно-*, *слоужьво-*. Понякога първият компонент в състава на сложната дума е префигиран. У Евтимий еднократно в тази позиция се среща префикс *оу-*: (*не*)*оуржкоположити*. Най-продуктивни като първи елементи на композита в разглежданите текстове са: *благо-* (68 лексеми), *вого-* (48 лексеми), *въсе-* (25 лексеми), *зѣло-* (14 лексеми), *мъного-* (17 лексеми), *любо-* (11 лексеми), *прѣво-* (10 лексеми), *само-* (13 лексеми), *юдино-* (23 лексеми). Останалите са представени с по-малко от 10 лексеми, а 57 от тях се срещат само в една лексема — напр. *воже-* — *вожехристовънѣ*, *воује-* — *воујесловити*, *жито-* — *житодавъць*, *срѣдо-* — *срѣдо-вѣчънѣ*, *соује-* — *соујесловие*, *камино-* — *каминотворънѣ*. Тази констатация потвърждава наблюденията на Р. М. Цейтлин за класическите старобългарски паметници, както и на М. Тихова за споменатите автори от Търновската книжовна школа, че повечето от изследваните композита са употребени еднократно и имат ниска фреквентност (Тихова 1976, Цейтлин 1986). При анализа на първите компоненти на сложните думи у Патриарх Евтимий се открива и синонимия: *благо-/добро-*, *вель-/велѣ-/велико-*, *досто-/достойно-*, *скащено-/свѣщенъно-*, *начало-/начально-*, *четворо-/четвърѣ-*, *три-/троје-/трѣ-*. По източниците за съпоставителен материал не срещнах композита, образувани с първи компонент *дѣванадесѣте-* — *дѣванадесѣте-прѣстольнѣ*. Много рядко в тази позиция се среща *тънѣко-* — *тънѣко-чѣстѣнѣ*, *слоужьво-* — *слоужьводѣиствовати*, *слоужьвоначало*, *слоужьвоначальствіе*, *пастърѣ-* — *пастърѣначальникѣ*, *лико-* — *ликостопание*, *гасно-* — *гаснословити*.

Според начина на свързване на основите сложните думи се делят на:

1. Сложни думи, образувани без съединителна гласна. В тези случаи крайната гласна на първата основа изпълнява ролята на неистинска съединителна гласна. В съчиненията на Патриарх Евтимий такива са: *благоглаголикѣ*, *благодѣвъць*, *великочѣстѣнѣ*, *зѣлонравънѣ*, *полоуноци*. Към тази група спадат и срастванията с първи неизменяем елемент наречие от типа *мъногострашънѣ*, *мъногоплодънѣ*.

2. Сложни думи, образувани със съединителна гласна. В разглежданите текстове такива са *военачальникѣ*, *любочѣстіе*, *члогѣколюбіе*.

От словообразователно гледище словосложенията се класифицират на:

1. Безафиксни образувания: *милосрѣдѣ*, *врътоградѣ*, *полоуноци*.

2. Суфиксни образувания, създадени посредством афиксална деривация.

а) Наставки за образуване на сложни думи — наименования на отвлечени понятия:

— Наставка -иѣ : зълѡвѣсиѣ, прѣвѡбратиѣ, свѣщенънѡбратиѣ, ѣдино-мыслиѣ. Това е най-многобройната група — 46 от общо 145 съществителни имена-композиита.

— Наставка -ниѣ (24) : законоположеніѣ, благооукрашеніѣ, зълѡстраданіѣ, рѣкотворѣніѣ.

— Наставка -ѣство (5) : благоговѣниѣство, лихоимѣство, въсѡржжѣство, лицемѣрѣство.

— Наставка -ѣствиѣ (2) : слоужьбоначалѣствиѣ.

б) Наставки за образуване на сложни думи — имена на деятели:

— Наставка -телѣ (8) : благодѣтелѣ, въседръжителѣ, идолослоужителѣ, поустыньнѡжителѣ, равънѡжителѣ.

— Наставка -ѣць (16) : благодаѣць, боговидѣць, богословѣць, двоѣженѣць, житодаѣць.

— Наставка -икѣ (11) : великомѣченикѣ, законоположьникѣ, пастырѣначальникѣ, подвигоположьникѣ, ѣдинокровьникѣ.

— Наставка -ица (9) : кръвопица, мирносица, мироположьница, прѣво-мѣченица, поустыньнѡжителѣница.

Най-често употребяваният адйективен суфикс е -ѣнѣ (168 прилагателни сложни имена от всичко 199) : ангѣлолѣпнѣ, благодѣтнѣ, въсокопарнѣ, самовластнѣ, ѣдинороднѣ. В 12 случая сложното прилагателно е образувано с наставка -икѣ : благоглаголивѣ, благочѣстивѣ, вѣльрѣчикѣ, въсемилостивѣ, христоролюбивѣ. Само 5 пъти се среща наставката -итѣ : великоименитѣ, мѣногочитѣ, христоименитѣ. Като прилагателни се употребяват и причастни форми.

В разглежданите текстове има и словообразователни синоними : чловѣколюбнѣ — чловѣколюбивѣ, цѣломѣдрѣ — цѣломѣдрнѣ, милосрдѣ — милосрднѣ, слоужьбоначаліѣ — слоужьбоначалѣствиѣ.

Според Р. М. Цейтлин сложните думи, образувани без помощта на съединителна гласна, както и тези, несдържащи суфикси в морфологичната си структура, са старинни славянски образувания (Цейтлин 1986). В езика на Патриарх Евтимий определено преобладават тези със съединителна гласна и образуванията със суфикси.

Логичен е въпросът доколко Патриарх Евтимий използва сложните думи от класическите старобългарски паметници. От установените 611 старобългарски композиита в разглежданите съчинения се откриват 76, като най-много са от Супрасълския сборник. Невъзможно е, поне на този етап, да се отговори на въпроса доколко при употребените композиита се използва калкиране. Анализът на сложните думи в разглеждания кръг произведения показва, че засвидетелстваните композиционни

моделите са застъпени и в класическите старобългарски паметници. Съпоставките показват, че има съвпадение на лексеми, както и на словообразователни модели. У Евтимий се срещат и композиционни модели, характерни за по-късни паметници. Приемствеността при тях се установява от наличието на незасвидетелствани в КСП композита, образувани по техния модел. Така се очертават основните закономерности при изграждането на сложните думи като словообразователна категория (Кочев, Кочева, Домусчиева 1988).

Прави впечатление употребата на едни и същи редки композита в съчиненията на Патриарх Евтимий и Григорий Цамблак, например: синоположение, приснопомъжникъ, равъночисленъ, мѣногострашенъ, любовърение (любовърѣние), жикодакъць, пръвозданънь. Такива съвпадения се наблюдават и при сравнението на сложните думи у Евтимий едновременно с Цамблак и превода на 16-те слова на Григорий Богослов, по материала, публикуван от М. Спасова: законоположение и законоположеньникъ, локочѣстие, зълославънь, миродръжъць, подвигоположеньникъ, единомысленъ.

Употребата на предпочитани или характерни композита в езика на авторите от Търновската книжовна школа би могла да бъде една от насоките за работа върху езика и стила на Евтимиевия кръг. Това ще допълни и обогати представите и знанията ни за композицията като словообразователен тип, който получава особено широко разпространение през XIV в.

ЛИТЕРАТУРА

- Давидов 1976: Давидов А. Речник-индекс на Презвитер Козма. София, 1976.
- Давидов 1990: Давидов А. Към лексикалната характеристика на Търновската книжовна школа. — *Palaeobulgarica*, XIV, 1990, 4, 8—18.
- Давидов 1991: Давидов А. Сложни съществителни. — Граматика на старобългарския език. София, 1991, 191—194.
- Дан: Даничић Ђ. Рјечник из књижевних старина српских. Т. I—III. Београд, 1863—1864.
- Димитров 2004: Димитров К. Сложни думи-прилагателни имена в среднобългарския превод на словата на Авва Доротей. — Във: Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. Сборник в чест на проф. А. Давидов по случай 70-годишнината му. Материали от Международна научна конференция, В. Търново, 13—14 декември 2002 г. В. Търново, 2004, 176—189.
- Златанова 1998: Златанова Р. Книгата на дванадесетте пророци в славянската ръкописна традиция. — В: Старобългарският превод на Стария завет. Т. 1. София, 1998, 425—549.

- Иванова 1969:** Иванова Кл. Зографският сборник, паметник от края на XIV в. — Известия на Института за български език, кн. XVII, 1969, 105—147.
- Изборник 1993:** Симеонов сборник (по Светославовия от 1073 г.). Т. 2. Речник-индекс. София, 1993.
- Илиева 2006:** Илиева Т. Сложни думи в книгата на пророк Иезекиил по препис от XIV в. — Във: Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. Българска филологическа медиевистика. Научни изследвания в чест на проф. д-р Иван Харалампиев по случай 60-годишниния му юбилей. В. Търново, 2006, 429—448.
- Каталог 1994:** Каталог на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир в Света гора. София, 1994.
- Карачорова 2007:** Карачорова И. Сложните думи в славянския превод на Псевдо-Атанасиевите тълкования към Псалтира. — Научен център „Св. Дазий Доростолски“ — Силистра. Известия, кн. II. Силистра, 2007, 149—160.
- Кочев, Кочева, Домусчиева 1988:** Кочев И., Е. Кочева, Л. Домусчиева. За народната основа на словообразователните модели на сложните съществителни в старобългарския език. — Славянска филология, т. 19 „Езикознание“. София, 1988, 46—63.
- Манасиева хроника 1988:** Среднеболгарский перевод Хроники Константина Манасии в славянских литературах. Исследования и текст. София, 1988.
- Микл:** Miklosich Fr. *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*. Vindobonae, 1862—1865.
- Мострова 2004:** Мострова Т. Сложни думи в преводи от XIV в. — В: Преводите през XIV столетие на Балканите. София, 2004, 397—410.
- Павлова 1994:** Павлова Р. Петър Черноризец. Старобългарски писател от X в. — В: Кирило-Методиевски студии, №9. София, 1994.
- Райков, Кожухаров, Миклас, Кодов 1994:** Райков Б., Ст. Кожухаров, Х. Миклас, Хр. Кодов. Каталог на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир в Света гора. София, 1994.
- Спасова 1999:** Спасова М. Сложните думи в съчиненията на Григорий Цамблак. В. Търново, 1999.
- Сперански 1960:** Сперанский М. Н. Из наблюдений над сложными словами (composita) в стиле литературной русской школы XV—XVI вв. (Из истории византийско-югославянско-русских связей). — В: Из истории русско-славянских литературных связей. Сборник статей. Москва, 1960, 160—197.
- Спространов 1902:** Спространов Е. Опис на ръкописите в библиотеката при Рилския манастир. София, 1902.
- СР:** Старобългарски речник. Т. I, София 1999. Т. II, София 2009.

- Срезн:** Срезневский И. И. Словарь древнерусского языка. Репринтное издание. Т. I—III. Москва, 1989.
- СС:** Старославянский словарь (по рукописям X—XI веков). Под ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. Москва, 1999.
- Станков 1994:** Станков Р. Лексика исторической палеи. В. Търново, 1994.
- Тихова 1976:** Тихова М. Сложните думи в езика на Григорий Цамблак, Константин Костенечки и Йоасаф Бдински. — В: Годишник на Висшия педагогически институт. Шумен, I, 1976, 11—43.
- Тончева 1998:** Тончева Хр. Новооткрити composita в еволюционни ръкописи (XIV—XIX в.). — В: Славистика, 1998, 173—179.
- Флавий 2004:** История Иудейской войны Иосифа Флавия. Древнерусский перевод. Т. I и II. Издание подготовили А. А. Пичхадзе, И. И. Макеева, Г. С. Баранкова, А. А. Уткин. Москва, 2004.
- Харалампиев 1990:** Харалампиев И. Езикът и езиковата реформа на Евтимий Търновски. София, 1990.
- Христова 1994:** Христова И. Речник на словата на Климент Охридски. София, 1994.
- Цейтлин 1986:** Цейтлин Р. М. Лексика древнеболгарских рукописей X—XI вв. София, 1986.
- Цибранска, Карамфилова 2007:** Цибранска М., П. Карамфилова. Сложните думи в житието на Ромил Видински. — Търновска книжовна школа, т. 8. В. Търново, 2006.
- Aitzetmüller 1975:** Aitzetmüller R. Das Hexameron des Exarchen Johannes. T. 7. (Editiones monumentorum slavico-rum veteris dialecti). Graz, 1975.
- Kałużniacki 1901:** Kałużniacki E. Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymius (1375—1393). Wien, 1901.
- Mihăilă 1979:** Mihăilă G. Cultură și literatură Română veche în context European. Studii și texte. București, 1979.
- Panaitescu 1959:** Panaitescu P. P. Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei RPR. Vol. 1, Bucurest, 1959.
- Paraenesis 1990:** Paraenesis. Die altbugarische Übersetzung von Werken Ephraims des Syrens. Index. — In: Monumenta linguae slavicae dialecti veteris. T. 28 (XX, 5), Freiburg, 1990.
- Sadnik 1983:** Sadnik L. Des hl. Johannes von Damaskus 'Εκθεσις ἀκριβῆς ὀρθοδόξου πίστεως' in der Übersetzung des Exarchen Johannes. — In: Monumenta linguae slavicae dialecti veteris. T. 7 (V, 4), Freiburg, 1983.
- SJS:** Slovník jazyka staroslověnského. ČSAV, Praha, v. 1—41, 1958—1987.